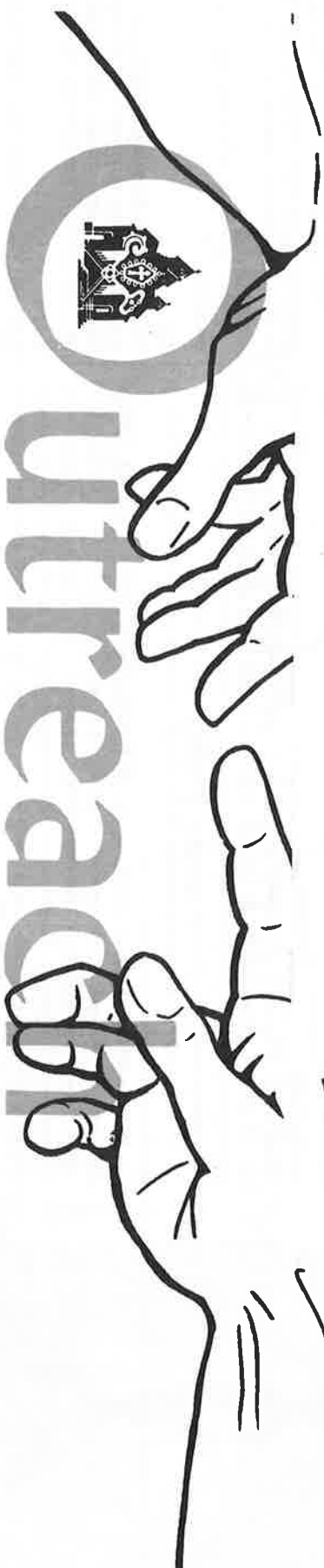

ARCHIVE COPY

Please return.

Հրատարակումը Արևիկաբանաց Լիբերալիստ Թափի Ազգային Առաջնորդարանով
A Publication of the Prelacy of the Armenian Apostolic Church of America

VOLUME IX, NUMBER 3
JULY 1986

JULY 4, 1986

AMERICA CELEBRATES

the New Face of Freedom

When the Statue of Liberty was unveiled on October 28, 1886, it was the tallest structure in New York. The statue on its pedestal stood more than 305 feet tall—about 20 feet taller than the steeple on old Trinity Church which at that time was the highest structure in the New York skyline.

Now there are buildings on the island of Manhattan that tower over the Lady; however, in the minds and hearts of all Americans the statue is bigger than life and will remain so forever.

One hundred years ago preparations for the unveiling events were front page news for months, as they are now. There was a parade from Central Park down Fifth Avenue to

Broadway; there was a spectacular display of fireworks in the harbor. The President arrived from Washington to preside over the various events. The New York Times complained about federal money being spent on events that would benefit only New Yorkers. Over 300 ships were officially designated to take part in the harbor festivities.

Tickets had been selling for weeks before for fifty and seventy-five cents.

The funds for the construction of the gigantic pedestal for the statue came from the American public. Joseph Pulitzer, who had come to America as a penniless Hungarian immigrant, used his newspaper, the *New York World* to arouse the emotions of the people. "Let us not wait for the millionaires," he wrote. And by publishing the name of every donor in his newspaper, regardless of the size of the contribution, he raised \$100,000 in five months and construction of the pedestal began.

The parallels between then and now are many. This time also there will be parades... and fireworks... and tall ships... and concerts. The President will come from Washington to speak... tickets have been selling for months (for alot more than fifty and seventy-five cents)... and The New York Times is still complaining! Another interesting comparison is that it appears that most of the money for the restoration project will have come from individual Americans, in spite of the aggressive courting of big business.

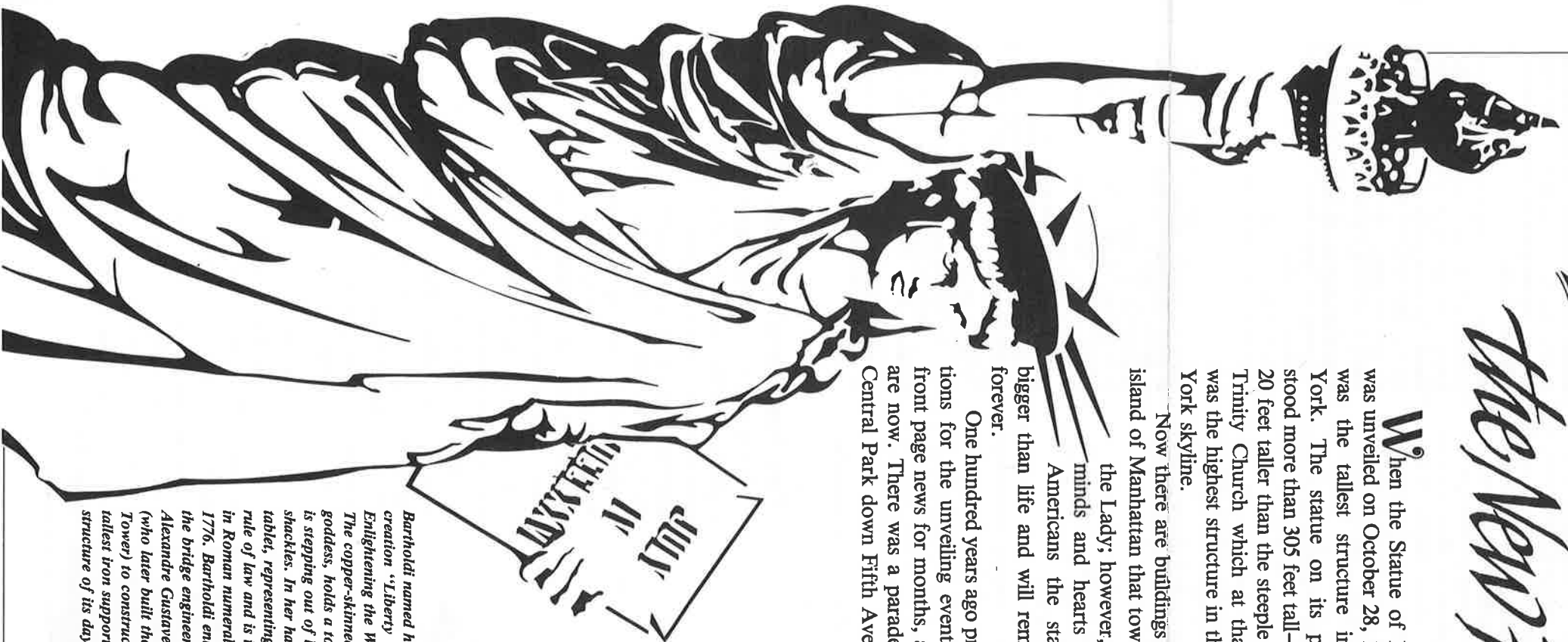
The celebrations, the Hollywood extravaganzas, will be forgotten and relegated to the history books. What will remain is how we the people react. If all of this super hype will cause us to rethink and rededicate ourselves to the principles of Liberty and Freedom then it all becomes meaningful. If media events such as

"Hands Across America" succeed in raising the consciousness of the people to the needs of the hungry, they have performed a valuable service. However, if we participate one day and then go back to "business as usual," the events are meaningless.

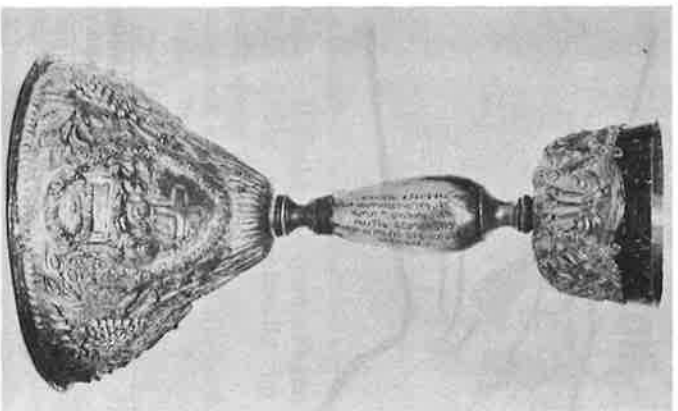
The concept of Liberty is an important part of biblical teaching in both the Old and New Testaments. Christ's public ministry was one of liberation. He proclaimed himself as the fulfillment of Isaiah 61:1: "The Spirit of the Lord God is upon me; because the Lord hath anointed me to preach good tidings unto the meek; he hath sent me to bind up the brokenhearted, to proclaim liberty to the captives, and the opening of the prison to them that are bound."

On this July 4th, let us not forget to give thanks to the Lord for the blessings bestowed upon us. Let us actively seek liberty and freedom for all. As America's symbol of liberty is rededicated let us rededicate ourselves to the principles which created the United States of America: "... We hold these truths to be self-evident; that all men are created equal; that they are endowed by their creator with certain unalienable rights; that among these are life, liberty, and the pursuit of happiness."

Because the Statue is so visible many people have forgotten that the fundraising is for both the Statue and Ellis Island. If you have not made your contribution yet please see page four of this issue for more information. Make your contribution and let your voice be heard about the restoration of Ellis Island. It should be "restored" and kept as it was during the years that millions of immigrants passed through. It should not be glamorized and turned into just another "tourist attraction."

Bartholdi named his creation "Liberty Enlightening the World." The copper-skinned goddess, holds a torch and is stepping out of broken shackles. In her hand is a tablet, representing the rule of law and is inscribed in Roman numerals July 4, 1776. Bartholdi enlisted the bridge engineer Alexandre Gustave Eiffel (who later built the Eiffel Tower) to construct the tallest iron support structure of its day.

Since the unveiling of the Statue of Liberty in October, 1886, it has become more than any other monument or work of art, an emotional symbol for Americans, particularly for the host of immigrants who journeyed to the United States and whose first glimpse of America was the Statue of Liberty.

As we celebrate the centennial of the famous statue our thoughts go back to Thursday, April 24, 1975. In the early morning hours that day—on the occasion of the 60th anniversary of the Armenian genocide—sixty survivors of the Armenian genocide journeyed to Liberty Island to remember the million and a half who did not survive, and to pay special tribute to the Great Lady of New York Harbor.

To convey the deeply felt gratitude of Armenian Americans, a cherished silver chalice, itself a survivor of the genocide, was presented to the Museum of Immigration on Liberty Island by Rev. Moushegh Der Kaloustian, Pastor of St. Illuminators Cathedral in New York. Rev. Der Kaloustian's great-grandfather Rev. Kaloust Isepihan had rescued the chalice in 1915 from St. Toros Church in Yeniseh. Before it was presented to the museum, the sixty survivors took Communion from the cup, thus rendering its last service to the faithful and ending its long history. The chalice remains a part of the museum collection on Liberty Island.

Statue of Liberty Fundraising Campaign Committee of the Prelacy

- John Yervant Kouyoumdjian
- Mihran Guzelian
- Honorary Chairmen
- Harry Kizirian
- Chairman
- Carl Chakmakian
- Archpriest Arsen Hagopian
- Anning Kacherian
- Carmig Piligran
- Rose Tyback
- Col. Harry Sachaklian

Special Thanks to:

- ARVCO CONTAINERS
- Kalamazoo, Michigan
- AVAK SPORTSWEAR
- West New York, New Jersey

for their special assistance in the fund-raising campaign for the Statue of Liberty.

OUTREACH

Archbishop Mestrob Ashjian
Prelate

Mary Hamparian

Editor

Its Papazian

Special Issue Editor

OUTREACH (USPS 426-490) is published monthly by the Prelacy of the Armenian Apostolic Church of America, 138 E. 39th Street, New York, NY 10016, (212) 689-7810. Unsolicited manuscripts will be considered for publication. Please include a stamped, self-addressed return envelope. We reserve the right to edit articles in order to conform to space limitations. Signed articles do not necessarily reflect the policy of the Armenian Apostolic Church of America. Send all correspondence to the above address to the attention of the Editor. Printed in the United States of America, second class postage paid at New York, NY 10016. Postmaster: Please send address changes to OUTREACH, 138 E. 39th St., New York, NY 10016.

ԱՆԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԱՇ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
Միացեալ ճահանգնելու Անկախութեամ տարեդարձիմ առթիւ

Յուլիս 4: Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու անկախութեան տարեդարձը: Խորքին մէջ ոչ միայն որոշ ազգի մը անկախութեան տարեդարձն է, այլ բոլոր այն անտուն, անհայրենիք եւ հայաձայն բաղաձայններուն, որոնք ազատ երկրի մը տակ, ազատ սարքերու կարգաւորութեամբ, եկան իրենց կեանքն ու բախտը կայեւոր հիւսիսային Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներ կոչուող ցամաքամասին: Անկախութեան եւ ազատութեան տարեդարձն է բոլոր անոնց, որոնք իր մայրական թեւերուն պաշտպանութեան է դրակրած պարտականներու եւ անտուններու մայրը՝ Նիւ-Եորքի նահանգի հարկին մէջ վեճօրէն կանգնած ԱՅԱՏՈՒԹԵԱՆ ՏԻՊԻՆԸ:

Ռ՞կ ծրագրեց եւ պատրաստեց Ամերիկայի հոչակաւոր արձանը եւ ի՞նչն է պատճառը: Պատմութիւնը փայլուն տողերով կը յիշ Ամերիկեան 1776-ի յեղափոխութեան բերուած ֆրանսացի զինուորներու ակազմութիւնը: Եւ տակաւին, Ամերիկեան ազատութեան գաղափարին ֆրանսացիները գանուած են, որոնցմէ երկուսուսարը արձանադրած Ֆրեանտը Պարիսիոյն, որուն երազը եղած է պատրաստել Ամերիկայի ժողովուրդի ազատութեան ոգին խորհրդանշող եւ Նիւ-Եորքի քաղաքին պատիւ բերող արձան մը: 1871-ին Պարիսիոյնն ոտք կը դնէ Նիւ-Եորք կարգ մը յանձնարարականներով եւ առաջին իսկ վայրէջանին, սրտի աչքերով կ'ենթակայէ նստահանգիտի կղզիներէն մէկուն վայ կանգնած իր երազ-արձանը: Ահող երեսակայութեան չեա, ահա մտքին մէջ կը կանգնէ ազատութեան արձան Տիկիւնը, ձեռքին բռնած մշտապէս ջանք, լուսարեւելու ճանաչարձը՝ քաղաքական փորձիկներէն ճարտարը:

Շուտով յանձնարուածը մը կը կազմուի Միացեալ Նահանգներու մէջ, ստատը կանգնելու մեծ ծրագրին, որ ժողովուրդագէտ պիտի արժէր 125.000 տղար ֆրանսացի եւ այնքան մըն այ՛ Ամերիկային: Այս գումարը ապագային պիտի կը կենսապատկերէ: Ֆրանսացիք անպայման կը փախկնան եզակի նուէրով մը յանձնարուածը կրեցք բարեկամութիւնը Միացեալ Նահանգներու չեա:

Ամերիկայի անկախութեան 100-ամեակին առթիւ, 1875-ին, Փարիզի մէջ մեծ շուքով կը յիշատակուի հարիւրամեակը եւ այդ առթիւ այ կը կատարուի շուքակերի նուիրանութիւն մը՝ արձանին շինութեան պիտիւ: Որոշուած էր զան անարարել 1876-ին, հարիւրամեակին առթիւ. զան մը որ անհնար էր: Բայց կ'որոշուի անպայման անտուայն պատրաստել արձանին այժմեակը եւ ջանքը: 1882-ին կ'աւարտուի շինութիւնը 151 ոտք, այսինքն մօտ 50 միթր բարձրութիւն ունեցող ազատութեան արձանին, որ հիմա պիտի սպասէր պատուանմանի շինութեան: Բաւորը միկրին տղարի պէտքը կար: Նիւ-Եորքի մեծահարուստները որոշ վերապահութիւն ցոյց կու տային արձանին շինութեան նկատմամբ: Ճիշդ այդ օրերուն, թեթիկ հրատարակչիներէն Հովնաթարացի դադիթական ժողք Բուկարը, խմբագրականով մը կու կ'ուղղէր հասարակ ժողովրդին եւ կը թեարտէր մէկ տղարու մտանկայի շինարարութեան ծրագրին: 1884, օգոստոս 5-ին, պատուանմանը կը հանդէս կը կրկին վայ: Յունիս 1885-ին, Նիւ-Եորք կը հանձնէր 525 թոն ծանրութիւն ունեցող Արձանը, որուն պաշտօնական բացման հանդէսը տեղի կ'ունենայ հոկտ. 28, 1886-ին եւ նախագահ կրուիքը Գիլիսքըն Ամերիկացի ժողովուրդին անունով կ'ընդունէր ֆրանսացի ժողովուրդին այս բացարձիկ նուէրը:

Հարիւր տարիներէ ի վեր, հին է ան, արթուն պահակը ազատութեան երկրին, որ ոչ միայն կը դիմարդէ բնութեան հարուածներուն, այլեւ երկիրը կը պաշտպանէ թշնամիներուն դէմ:

1936-ին, արձանի շինութեան յիշատակին առթիւ, նախագահ Բուկարը կ'ուղղուէր խորհրդանշանին ետին կեցող երազն ու գաղափարը ըսելով՝ «Միկրն-նարը այրեր եւ կրնէր որդեգրեցնի այս Հայրենիքը, որովհետեւ այս հողին մէջ, անոնք գտան տուն մը, ուր իրենց եղանակը կրնային իրականութիւն գտնայ: Անոնք գտան իօսքի ազատութիւնը, աշխատանքի ազատութիւնը եւ գլխաւորապէս պաշտօնի ազատութիւնը: Հոս, այս հողին վրայ, անոնք կեանք գտան, որովհետեւ գտած էին սարքեր ազատութիւնը: Արդար է հետեւեալը, որ վերընձայնմամբ անգամ մը եւս յայտնեց մեր սէրը՝ ազատութեան եւ խաղաղութեան խորհրդանշան այս արձանին: Ազատութեանն ու խաղաղութիւնը գործն երեսօթներ են: Եթէ կ'ուղղուի գանձող պահէ, պէտք է պաշտպանել եւ պահպանել անդարդուն կերպով:»

Յանուն Միացեալ Նահանգներու մէջ սարող աւելի քան կէս միկրնի հասնող իմ հայրենակիցներուս, երախտագիտութեամբ կը շնորհարարեմ Միացեալ Նահանգներու անկախութեան տարեդարձը: Ազատութիւն: Մարդկային կուրճեցնի դուրս ժայթքող արաւելին հատուն է: Ազատութեան գեղեցիկ Տիկիւնը որ սիւ եւ գիշեր, արթուն մօր մը նման կը հսկէ ովկիանոսներու վրայ, իրեն ծանեցող գաղթականներուն կ'երկարէ իր ջահակիր ձեռքը եւ կը կ'ըսէ «Ինձի եկէ՛ք, ազատութեան ծայրաւ ճամբորդներ: Եկէ՛ք ինձի, անտուն եւ յոյճած գաղթականներ եւ ես ձեզի պիտի տամ ցանկալի ազատութիւնն ու խաղաղութիւնը այս երկրին»:

ՄԵՐՈՐՊՊ Ա. ԳԷՆԵ. ԹԱՆՇԻԱՆԻ

ՄԻԿՐՈՐՊՊ

The eyes and ears of the entire nation and much of the world will be focused upon New York Harbor during the July 4th weekend.

Here are some of the highlights of the weekend:

July 3
8:30-11:00 p.m. President Reagan will relight the statue during ceremonies on Governors Island. 15,000 new citizens will be sworn in by Chief Justice Warren Burger via satellite.

July 4
9:00 a.m. The battleship Iowa with President Reagan on board will travel south on the Hudson River past a fleet of international warships. At 10 a.m. the Tall Ships begin to move up the Hudson. 8:00-9:35 p.m. The Boston Pops Orchestra will play an All-American concert in Liberty State Park. Finally twenty tons of fireworks will be set off from ten sites around New York Harbor.

July 5
The statue reopens to the public at 9:30 a.m. In the evening from 8:00 to 10:00 p.m. the New York Philharmonic will play in Central Park with special guest appearances.

July 6
7:00 to 8:00 p.m. a special sports salute with the participations of some of the nation's top athletes will take place at the Meadowlands in New Jersey. The celebration will close with an extravaganza at Giants Stadium, 8:00 - 11:00 p.m.

Note: The free Harbor Festival of outdoor performers will take place during the weekend on the tip of lower Manhattan Island. For information about the Harbor Festival, (212) 302-2727. For any last minute changes and updates about any aspect of the weekend call (212) 972-3434.

And: While there can be no substitute for the excitement of "being there," the best viewing point is probably in front of your television set. ABC will be devoting more than 17 hours of air time to the events.

Most of New York City's concert halls and museums will condume their centennial celebrations through October 26, the official re-dedication of the Statue of Liberty. Keep the following in mind:

- An exhibition of treasures relating to the Statue's history, including terra cotta models of the Statue made by sculptor Auguste Bartholdi, and an original manuscript of Emma Lazarus's "The New Colossus," at the Museum of the City of New York.
- An audio-visual presentation at the Jewish Museum focusing on the Statue of Liberty and Ellis Island.
- A display at the Cooper-Hewitt Museum of embrodered ship portraits created by sailors during the 19th Century.
- Modern and historical photographs at the International Center of Photography.
- The New York Historical Society will present "The Statue of Liberty: Symbol of Freedom in Souweat and Ephemera," and a photographic "Ethnic Festivals" display.
- An exhibition of French historical documents relating to the Statue at the New York Public Library.

"You Are There" . . . Well, Almost!

For decades a street photographer took snapshots of tourists and combined them with the statue's photo to create the impression of being right there. Some of these photos from the 20s, 30s, and 40s are still in private family collections. However, unfortunately, many such photos have probably been discarded through the years. PROJECT SAVE which is dedicated to preserve Armenian history through photographs has collected a number of these photographs as part of its objective of documenting Armenian history through photographs. The one shown here is one of the later ones, taken in 1942, and shows New Yorkers Ruth Asarian, Rich Tashjian and his Mother Veron, and Nishan Abkarian. The photograph is courtesy of Veron Tashjian of New York City and Project SAVE.

Project SAVE, Inc., directed by Ruth Thomasian, is an archive specializing in the collection and documentation of photographs of Armenian people, whoever they are and wherever they live. Inquiries are welcome at 46 Elkon Avenue, Watertown, MA 02172. Telephone: (617) 923-4563. We urge all of our readers who have photographs (the older, the better) to contact Project SAVE.

*Give me your tired, your poor, your huddled
masses yearning to breathe free...*

ELLIS ISLAND: Portal of Hope

by Kathleen Hoagland

Exile is not the choice of the contented and successful. All of the millions who came to America were spiritually, if not literally, in the same boat. Where the brotherhood of suffering and loneliness is, can be found the beginnings of true equality. For this myriad of people, leaving tyranny, disaster, hunger, and fear, the first stop on the road to independence and freedom was Ellis Island.

Ellis Island lies in the Upper Bay of New York Harbor. Originally only a few acres, in the past 80 years it has grown, by landfill, to 26 acres. It was the site of the United States' first Federal Immigration Station from 1892 to 1954.

The end of World War I was also the end of a historical cycle. People fled from a tormented Europe. Not only the poor, and the dispossessed, but—as after every social upheaval—the intellectuals, the professionals, the middle class of all categories and of all nations came to the United States, their star of hope. A new migration of people was on the way.

In the early 1920's, my mother, three brothers, my sister and I joined the thousands of immigrants who were jamming the ships to gain entry before the National Quota Act became active. The surge of immigration had become so great that statesmen pondered what should be done. Labor unions and non-union labor clamored—they feared that soon there would be no jobs for the native-born American. Thus the new Immigration Act was born.

On a hot June morning the S.S. Utopia shuddered to a stop in fogbound New York Harbor. It was 6 a.m. My mother and the five of us wondered where we were. "Quarantine," said our stewardess, looking cheerfully through the half-open cabin door. "The doctors are boarding now. I'll send down for your baggage. The stewards will take it to the writing room, where the doctors and boarding inspectors will be."

The liner, packed with immigrants traveling either cabin or third class (steerage), had come to life: the sound of a thousand people on the move rumbled through the liner. We joined the other cabin passengers after a quick breakfast. We waited uncertainly in the writing room.

As we went through the slow process of the first essentials of admittance, the liner moved slowly into her pier. Finally we were told that those of us who were entering the United States for permanent residence would have to be cleared through Ellis Island. "It will only take a few hours," the inspector told us.

Lightheartedly we boarded the tender for Ellis Island, our baggage dumped beside us, and we became one with the steerage immigrants. There were so many of us we could scarcely move; the majority were British, many were German.

We and several thousand others moved as in a nightmare. I will never forget Ellis Island's vast reception hall: the thousands of strangers, pushing; the babble of strange tongues; the shuffling of thousands of feet; the thin crying of children; the sobbing of weary women; the growling, frantic questions voiced by men; the humid heat; the overwhelming smell of humanity. For hours we were ordered from one inspection, or waiting, pen to another by arrogant, tobacco-chewing guards and haughty, petty officials.

By late afternoon we learned to our dismay that we would be detained on the Island until the Court of Inquiry investigated our case and called us for interrogation. That might mean a day, a week, or a month, before we knew whether we would be sent back to Ireland or permitted to enter the United States as permanent residents.

The special detention room, as I remember it, was long and wide. Not very large for all the men, women and children in it. The ceiling was high, and along one side of the shabby walls were four, tall windows—high above the reach of the tallest man in the room—so that the only view of the outside for the inmates was four dazzling squares of hard blue summer sky. Varnished

yellow benches—like church pews—circled the walls and a double row of them, centered, ran down the length of the room.

Finally, we sat down, finding a place in the same row of benches as a Welsh woman and her two small daughters who had traveled in the cabin next to ours. She could not get off the Island, she said, until her intended husband—a professor at Princeton University—could come and marry her, "in this blasted hole!" We settled ourselves, and my mother and her friend deplored their fate.

There must have been more than fifty persons of all ages herded together in this hot, evil-smelling, starkly ugly room, and for all of us there were two water spigots at one end with one filthy drinking mug chained to the wall.

Here men, women, and children sat. Waiting. Weeping. Pacing. The political escapee, the revolutionary, those waiting for relatives or friends to claim them, and those waiting to be deported, joined in an incessant discontented muttering. After a while a slender, dark, intense young man came and sat beside my tearful mother. "Crying does not get one out of here any faster," he said, and told us that he had been on the Island for the past nine months. He had escaped from Armenia, a survivor of the Turkish genocide of the Armenians in 1915, he had nowhere to go. He could not go back. He hoped he would be permitted to stay in America. He had friends working for it, "... but, it takes a long time," he said. Another Armenian—a beautiful woman—had been waiting for two months for her uncle to bring papers from California. She, too, had come from a place torn by war, had seen her unarmed family crucified by the Turks. She had escaped death by hiding in a ditch. The three women, Welsh, Irish, Armenian, cried together out of pity for the afflicted and poor of humanity.

We went through another day and night on the Island and on the afternoon of the third day were called to appear before the Court of Inquiry. After a probing examination by three tobacco-chewing men, called judges, sitting behind a long table, we were told we were free to leave Ellis Island. We were all crying with relief as we followed a guard to the ferry.

I can still hear and see the great splashing and churning of water as the ferry bumped sideways into the dock at South Ferry, Manhattan. "At last!" said my mother thankfully. I was afraid everyone would start weeping again. But there was not time for crying now. It was the moment of arrival.

©1976, The Literary Tabloid. Reprinted with permission.

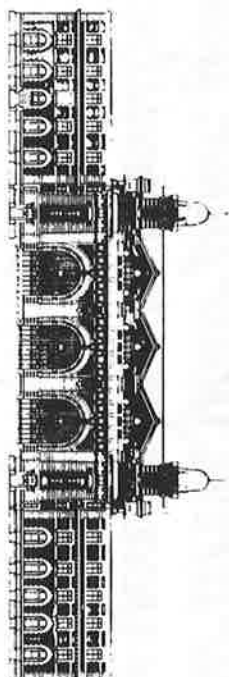
This short excerpt is from an article about the history of Ellis Island, written by the late Kathleen Hoagland and published in The Literary Tabloid in 1976. Mrs. Hoagland, a novelist who lived in Rutherford, New Jersey, was a member of the original "Restore Ellis Island Committee," founded by Dr. Peter Sammartino, President Emeritus of Fairleigh Dickinson University. It was through the efforts of this committee that the Island was partially restored and opened to tourists in 1976. The late George M. Maritakian of San Francisco was Western Chairman of the committee. On the day the Island re-opened, one of the first persons to reach the shore was Mr. Joseph Marchesi who arrived as an immigrant in 1919 from Italy. After touring the Island, Mr. Marchesi said, "Only an immigrant can appreciate America."

Project Liberty, Inc., has commissioned seven original artworks of the Statue of "Liberty Enlightening the World" and Ellis Island. Seven artists from seven American cities and seven ethnic backgrounds to tell the story of America's immigrant forefathers. One of the seven artists selected is Mary Zakarian, a native of Philadelphia. Her painting, a portrait of an elderly Armenian has been designated as "The Face of Freedom." This emotional portrait has been described by the artist as "the man with our Grandfather's eyes," eyes that saw hardship and oppression, yet remained full of promise. Miss Zakarian has studied at the Moore College of Art, the Pennsylvania Academy of Fine Arts, Cheltenham Art Center, as well as privately with various artists. In 1971 she organized the Zakarian School of Art in Philadelphia. Her work is well known for her portraits and character studies through many mediums. Her journey to Armenia in 1971 served as inspiration for her highly emotional works in which she has "painted where my people came from."

For additional information about purchasing a signed and numbered limited edition of Miss Zakarian's work contact: Project Liberty, Inc., Print Dept., 49 Central Avenue, Cincinnati, OH 45202. A part of the purchase price will be donated to the Statue of Liberty/Ellis Island Restoration Fund.

ԲԱՐԵՐ, ԱՄԵՐԻԿԱ

Բ. Նուրիկեան

— Բարե՛ր, Ամերիկա — փափաքեացաւ ըսել Արմէն, միւսնցել գտնէ, բայց բերանը կը բռնուէր ու փախա՛ք փորը մնաց:

Քառասուն օր, փառասուն գիշեր նամբայ կ'օժիկը էր. հինգ ծով, մէկ հաս ալ խոշոր ովկիանա կտրիք, անցեր էր ու վերջապէս եկեր հասար էր անա մար կրկի մը մուտսփն առջեւ, ուր իրեն նրամքը-առօր հիւանդանոցի անկողին մըն էր, պար ու ներմալ:

Էլիս Ալլիբետ: Ծամաքի պտտի շերտ մը, որ կը ցցուի Նիւ Յորքի ծովածոցին թերակը, ուր Հրտարն գետը Արլանտանին գիւրջը կ'իջնայ եւ կը մէկտորուի անոր հետ: Քարէ գորշ ու պար շէնքերով գոթէ ծածկուած այտաճի սնու գանգուած մըն է այս կրգիի ձագը — տեսա՛մ մը սնմ, Նիւ Յորքի շտրեթուն մէջ հաստատուած, որուն վրայ ստիպուած ենք ոտք դնել եւ կանգ առնել, պահ մը կամ օրերով եթէ պէտք ըլլայ — այն անկեզու գաղթականները, որոնք երբոր կարգով կը հասնին Ամերիկայի գոց դրանքուն առջեւ:

Այդ դրանքը մտանաչափի հաշիւով կը բացուին ատեն-ատեն եւ համբաւեցող է որ ներս կ'առնեն նորեկները. համբաւեցող էր երկար-բարակ բնու-թեամբ, որ երբեմն հաւկիթի մէջ մազ փնտրուելու չար խիստ է եւ ճիշդ մըն ալ գտարե՛նալի.

— Ո՞րք ծնած ես, քանի՞ տարեկան ես, մորքը սնու է թէ՛ ներմալ կամ դեղին: Աստուծոյ եւ միակեզու կը հաւատա՞ս: Քանի՞ տարար կ'այ գրպանդ: Աչքերդ տեսնո՞ւմ: Կուրծիդ մարկագո՞ր: Լեզուդ դուրս հան:՝

— Լեզուս դո՞րս հանեմ, չա՞փը պիտի առնեն. ինքնիրեն հարցոց Արմէն, գարմաքի եւ կապաճի միաճոյլ գզացումով մը, որուն նմանը այդքան չ'էր երբեք:

— Լեզուդ մորկեց քարգեմանը: Բծիշկը մտուն բնեց իր ակնուցաւոր աչքին առջեւ պատրայգի պէս երկնցած լեզուն եւ շարժեց նազատ գունիլը.

— Պար առե՛ր է, գէշ տեսակէն. բա՛ճատալ է բերուս: Եւ հիմա՛՛ դեղին տամակ մը կուրծքին՝ կրգիին հիւանդանոցը մտաւ Արմէն:

— Բարե՛ր, Նոր Աշխարհ. միւսնցեց վերջապէս, եւ վերմակը միւսնցեց թաշտը՝ մտնող սկսաւ:

— Եթէ հոս նամբն ... բայց թուր մտնողն հոս: Կ'երթամ տուն, եւ հո՛ւմ, հոս ու մօրս տա՛մ շունչին տակ նորէն կը վերցնեմ գեղի պատանուութեան արծաթ թիւը, գոր ձգքը եւ փառասուն օր փառասուն գիշեր առաջ: Քո՛րդ ես նամբն: Զէ՛, Ամերիկայ, բարեւս ես կ'առնեմ, եւ ծրարս կոնակս նետած՝ հայրենիք կ'երթամ, հա՛, եթէ ...

Բայց հաս էր Ամերիկան, որուն վրայ արդար երբեք տեսար էր դեռ երէկ: Հոս էր, սպիտակ առի՛փն տակ, որ հիւանդանոցին էր, եւ որ տապանաբար պէս կը ննչըր գիւնէ. շերտապիտին շուրջ, որ շոգի կը փչըր երբեմն ու կ'աղմկըր այնչափ. հիւանդապետուհիին մտանքուն մէջ, որ ատենն անգամ մը փոքրիկ շերտապի մը կը տեղադրէր Արմէնի լեզուն տակ՝ մարմինն բարդ ցաւերը հասկնալու համար:

Արմէն հիւանդանոցէն նոր ելած, երկու օրէ ի վեր կը սպասէր ներգաղթի շէնքին մէկ անկիւնը, պայտակին վրայ նստած: Սրահն մէջ խնդրուած էին հարիւրաւոր գաղթականներ: Բոլորն ալ կը սպասէին մուտքի բնութեան, որ կրնար գիւրեմք ընդունի Ամերիկայէն ներս, կամ եթէ չար էր քաղտնիքն, եւս նամբն, առանց փոշի, առանց թմրակի — կտրած սիրտերով ու խորտակուած յոյսերով:

Այս բազմութեան մէկ մասնիկն էր Արմէն: Բայց ի՛նչ բազմութիւն — կատարեալ Բարեւուն մը, որուն կենդանի բնկերները կուգային աշխարհի չորս կողմերէն, եւ ուր քիչեր միայն կը հասկնային գիրար: Ամերիկա ընդունուելու հոգը եւ սպասու-մքն նասարակաց ծանուարիւնը իրարու փոքրեր էին գտնուեմ, եւ մեր Արմէնը երբայրացուցեր էին իտալացիի մը որ սնու ու երկար պիտի ունէր, աճիտագոյն եւ կրակոտ աչքեր, եւ շունչ մը, որ սխտոր կը բարկէր. եւ կամ Լեօնի մը, որուն կապոյտ աչքերը կը լողային գիւրի կապիւններուն մէջէն, կտր, կարմրուի դէմքի մը վրայ: Բոլորն ալ թառած էին իրենց ծրարներուն կամ պայտակներուն գա-գաթը: Կը խօսէին իրարու հետ պատանաբար, եթէ նոյն ազգէն էին կամ նոյն երկրէն, եւ իրարու կը նայէին գարմաքով մը, որուն նստ հարցում մը կը գալարուէր. — Արդե՛ս ո՞ր ազգէն, ո՞ր երկրէն կու-գայ սա տղան կամ սա մարդը, եւ ինչո՞ւ, ինչո՞ւ:

Կուտակուած արցունքը կը փամուռը գոց կողերուն մէջէն: Կարօտին ակիւնը կ'իջնուր, կը համ-դարուէր կամաց-կամաց: Անկիւնի լամբարը դռան մտուն, նոր աշխարհի մը, նոր ու թերեւս արեւուտ օրերու խոստանալիլը կը դողար:

Ժամացուցին երկար սլաքը փակի մը անգամ ըրաւ իր շրջանը, եւ անա բացուեցաւ առատօտը, բարի մօր մը աչքերուն պէս:

Սախնաշի գանգալը հնչեց: Քաղթականներու Բարեւուն շարժեցաւ տեղէն: Որչափ անուշ էր բարու մը նոսրացող սուրբին եւ հացի Քարմ գնդիկներուն, որ դիզուած էին ներ ու երկար սնուներուն վրայ, սեղ-սեղ դգալի եւ պատանաբար ձայներ կը գնգային նաշարանին մէջ ծայրէն միւսը: Ախորժակները — գաղթականի ախորժակներ — սուր էին եւ անկուշտ:

Բայց ախորժակ չ'առնէր Արմէն, որ անհամբեր կը սպասէր բնութեան: Կէս ժամ անցաւ: Ճաշարանը պարտուեցաւ: Քաղթականներու քազմուրիւնը նորէն լեցուց սպասման սրահը:

Ժամ մը յետոյ, վերջապէս, Արմէն կանգնած էր բնի՛չ պաշտօնեային առջեւ, ընդարձակ գրասենյակի մը մէջ:

Լուրջ էր դէմքը բնիչին: Դեմք մը, որ կարծես փանցած մըն էր քարեղէն — պար ու անմպիտ աչքերով: Պար էր դէմքը Հայ Քարգեմանին ալ, որ կանգնած էր գրասենյակին մտա: Տա՛մ էր միայն նայուածքը Արմէնի երբոր, որ քիչ մը անդին, սենյակին պատին տակ կանգնած՝ իրեն կը սպասէր անհամբեր կարօտով, եւ կը խօսէր կարծես իր աչքերուն լեզուով, որ պտտիկ երբայր մը միայն կը հասկնայ:

— Մի վախճար, Արմէն, հոս եմ ես, քեզի հետ, մի վախճար:

Արմէն ակնբարք մը մտոցաւ բնիչին ու Քարգե-մանը եւ ամբողջ հոգիով փաթուեցաւ երբոր նայուածքին որ շերտերին էր ամբողջ, սիրոյ եւ կարօտի շերտերին: Այս այն երբայրն էր, Միկուան, իրմէ քիչ մը մեծ տարիքով, որ կանչըր էր գիւն Ամերիկայ:

— Հոս եկուր, հոս աւելի բարձր դպրոցներ կան: Հոս կուր: Եւ վագր, վագր եկեր էր անա: Բնիչ պաշտօնեան, իրարու նստէ հարցոց գեղացի ստղուն անունը, տարիքը, ծնած տեղը, եւ

Միտելի Հայրենակիցներ,

Զեզմէ շատերուն ծանօթ պիտի ըլլայ, որ Ազատութեան Արձան-Էլլիս Կղզիի Ռիմնարկուրիւնը, գլխատրութեամբ Պրոֆ. Լի Եաքոբայի, արդէն իսկ ձեռնարկած է այն երկու յուշարձաններուն վերանորոգ-ման աշխատանքներուն: Նախատեսուած 265 միլիոն տողարի ծախսերուն դիմաց հանգանակուած է 251 միլիոն տողար: Երեսուցէն աւելի ազգային եւ կրօնական խմբակներու միջոցով հազարավորներով 5 միլիոն տողարի խոստումով:

Ամերիկահայոց Արեւելեան Թեմի Ազգային վարչութիւնն որոշեց մասնակցիլ ազգային խմբատրումներու գծով կատարող հանգանակութեան 50,000 տողարի խոստումով:

Միտելի Ամերիկահայեր, ձեր առատաձեռն նուիրմանով ցոյց տուէ՛ք որ գիտէք օժանդակել ազատութեան, յոյսի եւ անհուն հնարատրութեանց այս երկրին, Ամերիկայի մեծագոյն խորհրդակիցին:

Յունիս 1, 1986

Արթուր Գրեթապոյ՝
Մեարտ Արքեպիսկոպոս
Առաջնորդ

ARMENIAN APOSTOLIC CHURCH OF AMERICA CAMPAIGN FOR LIBERTY

Named as you wish it to appear on the National Registry of Contributors

Address _____
City _____ State _____ Zip _____

Amount Enclosed: \$500 \$100 \$50 \$25 \$10 Other \$ _____

Please make all checks payable to The Armenian Apostolic Church of America
Memo: Sons of Armenia: Campaign for Liberty
Send to: Armenian Apostolic Church of America
138 East 39th Street
New York, NY 10016

The Preclacy's Code: EN-AAC

All donor names and addresses must be submitted to the Foundation in order to be added to the National Registry of Contributors which will be housed permanently on Liberty Island.